Tema: Geografske, zgodovinske in kulturne značilnosti države, v kateri živim, in Slovenije
Besedilo: Legenda o ajdovski deklici*(Vir:Kunaver, Dušica. (1997). Slovenska preteklost v ljudski pripovedi. Ljubljana. Samozaložba.)*
Cilji:Učenci spoznajo slovensko legendo o ajdovski deklici, razumejo vsebino legende, spoznajo moč legend, zlasti za ljudi v teh, po naravi neprijaznih krajih, posredno doživljajo naravno pokrajino, v katero je legenda postavljena, naučijo se legendo obnoviti oz. odgovoriti na vprašanja, postavljati vprašanja povezana z legendo, naučijo se prirediti vsebino legende in poustvarjati »svoje« zgodbe, začutijo moč legende in zakladnico ljudskega duha, ozaveščajo pomen legende v slovenskem kulturnem izročilu, začutijo vrednote, ki jih legenda sporoča (in se morda nekateri z njimi identificirajo), dramatizirajo besedilo in ga uprizorijo na odru, raziščejo, če v njihovem okolju obstaja podobna legenda.
Starost: odrasli udeleženci pouka
Stopnja znanja: nadaljevalna in izpopolnjevalna stopnja
Avtorica: Dragica Motik
Pripomočki: Besedilo Legenda o ajdovski deklici, nemi zemljevid Slovenije, stenski fizični zemljevid Slovenije, ročni fizični zemljevid Slovenije *(ima vsak učenec v svoji mapi),* dva prenosna računalnika, LCD, internetna povezava, posnetki Triglavskega nacionalnega parka, fotografija ajdovske deklice (na internetu) in drugi slikovni material o Slovenskih Alpah s posebnim ozirom na Vršič in Prisank ter dolino zgornjega toka reke Save in Soče, posnetki pesmi na CD (Dekle je po vodo šla, Po jezeru bliz Triglava in Tri planike)in lastni učni listi
Vir: http://www.google.com/search?q=triglavski+narodni+park*(fotografije TNP-24.10.2011)*
Opombe: Vsebina je izvedena na treh zaporednih srečanjih pri dopolnilnem pouku slovenščine na Reki v šolskem letu 2011/2012.
Dejavnosti, s katerih smo začeli spoznavati legendo in del Slovenije, ki je povezan z legendo – Triglavski nacionalni park, so med udeleženci zbudile veliko zanimanje. To je bil razlog, da sem vsebino razširila na več srečanj. Po potrebi sem dodajala nove dejavnosti, pri katerih so bili učenci dejavni(govorno, pisno) in zelo ustvarjalni.
Legendo o ajdovski deklici smo v nadaljevanju povezali še z Legendo o Zlatorogu. Učenci so pri obeh vsebinah veliko poustvarjali, pisali tudi krajša dramska besedila (na dveh sporazumevalnih nivojih). Ena skupina izpopolnjevalcev je z učiteljico dokončno povzela vsa njihova besedila v eno zgodbo.
Dramatizirano besedilo smo prepletli z ljudskimi pesmimi ter Legendo o Ajdovski deklici in Zlatorogu[1]pripravili za odrsko uprizoritev v 6 dejanjih.

Dejavnosti pred branjem besedila:

Vir: http://www.google.hr/#hl=sl&tbo=d&sclient=psy-ab&q=ajdovska+deklica&oq=ajdovska+deklica

Fotografija oz. obrisi okamnele ajdovske deklice se učencem projicira. Bila je izhodišče za pogovor. Učenci so podobo ustno in nato še pisno opisali. Zapis so predstavili skupini.

[11] *Učenci so izrazili željo, da bi po spoznavanju Legende o ajdovski deklici spoznali še Legendo o Zlatorogu. Veliko se spraševali, hoteli so veliko vedeti in me tako silili v poglabljanje. Tudi sami so bili zelo pripravljeni sodelovati, raziskovati, pisati in dramatizirati. Ko so bile te vsebine obdelane, so me učenci vodili k spoznavanju pesnika Simona Gregorčiča in njegovih pesmi, zlasti Soče. Bili so motivirani tudi za poustvarjanje.*

Učni list 1 (delo v dvojicah)

Prosim, kratko opišite podobo. Lahko uporabite ponujeno besedišče: *obraz, obris obraza, oči, lasje, ruta, veke, nos, usta, lica, brada, čelo, gledati, spati, paziti, mižati, bedeti, žalovati, ustrahovati , ženka (podoba), mlada, stara, prijetna, lepa, grda, velika, majhna, mehka, kamnita, trdosrčna, dobra, plemenita, okrutna …*
Če boste pri opisu podobe iskali svoje izraze in ne boste našli pravega v slovenščini, vprašajte sošolca, poglejte v slovar ali pa vprašajte učiteljico.

Opis in doživljanje podobe

……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..
……..

Neka učenka je podobo ajdovske deklice (doma) narisala. Njeno risbo smo uporabili za odtis na belih majicah za vse učence te skupine.

Učenci pogledajo še nekatere posnetke o Julijcih.
Vsak posnetek komentirajo, povedo o njem vsaj poved ali dve. Podrobneje opisujejo Triglavski narodni park. Delo poteka na dveh sporazumevalnih nivojih, v dvojicah in trojicah.

Učni list 2

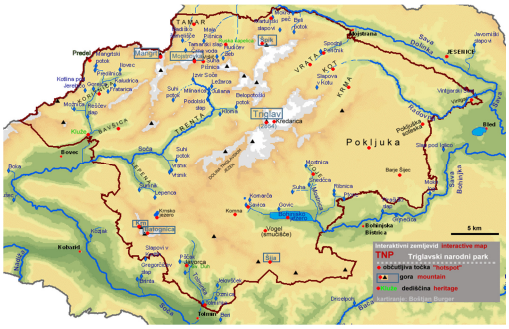

Triglavski narodni park

Vir: http://www.google.com/search?q=triglavski+narodni+park*(fotografije TNP-24.10.2011)*
Prosim, poiščite najvišje vrhove v Triglavskem narodnem parku. Izpišite imena vrhov in višino posameznega vrha
Npr.: Triglav, visok je 2864
metrov……
……
……
……
……
……

Izpišite imena rek oz. rečnih dolin v Triglavskem narodnem parku.
Npr.: Soča, Soška dolina……
……
……
……
……

Pri vsaki reki napišite smer, v katero teče, kam se zliva.
Npr.:Reka Soča teče proti jugozahodu. ……
……
……
……
……

Imena vrhov, njihove višine in imena rek vpišite v nemi zemljevid Slovenije *(Učenci imajo list z nemim zemljevidom v svojem listovniku. Vanj redno vpisujejo oz. ga dopolnjujejo s pridobljenimi informacijami o Sloveniji.)*

Potujte po dolinah rek do vseh večjih krajev v tem delu Slovenije. Izpišite imena večjih krajev in jih nato vnesite v svoj ročni nemi zemljevid Slovenije.
……
……
……

Predstavite drugim sošolcem, kaj ste ugotovili na zemljevidu, kaj ste napisali. Pokažite svoj izpolnjen zemljevid.

Na vprašanje, če jih zanima, zakaj je okamnela ženska podoba v tem goratem delu Slovenije, so vsi pritrdilno odgovorili. Bili so zelo motivirani za branje besedila, spoznavanje legende.

Dejavnosti med branjem besedila:
Besedilo sem najprej prebrala sama. Sledilo je branje učencev – brali so vsi učenci. Med branjem nisem popravljala tistih učencev, ki so nekatere besede nepravilno naglaševali. To nalogo sem opravila pozneje, ko so učenci poustvarjali svoje zgodbe in uporabljali besedišče iz originalnega besedila. Pri prvem branju je bilo v ospredju razumevanje in doživljanje vsebine legende in njenega sporočila.

Učni list 3 (nekoliko prirejeno besedilo)

Ajdovska deklica v Prisanku

Pod Vršičem, v skalnatem Prisanku najdemo podobo okamnele ajdovske deklice, ki začudeno strmi v dolino Trente. Ko pričnejo jeseni dnevi sušiti sočne planinske trave, da otrdijo in postanejo slamnate, hite planinski kozli mimo nje nižje v dolino, v zavetje temnih jelovih gozdov. Ob jutrih dvignejo mrzli jesenski vetrovi iz doline megle, da se pričnejo valiti preko skal v nebo. Takrat se ajdovska deklica skrije radovednim očem.

Malokateri planinec pa ve, kako je v davnem času zašla med skale in pečine strmega Prisanka in kako je okamnela v skalni rebri. Ajdovska deklica je bila za živih dni zelo dobrega in usmiljenega srca, ker je gornike in tovornike zmeraj vodila skozi snežne zamete v dolino Trente. Baje je živela pod previsnimi pečinami in skalnatimi policami. Če je videla, da so gorniki zašli, je zapustila svoje skrivališče ter pohitela na ride Vršiča, najsi je sneg še tako naletaval. Nekega zimskega dne, ko so se temni oblaki nakopičili nad Prisankom in ko se je burja krohotala z mrzlim smehom, je snežilo, da je

sneg kmalu zametel vse poti.

Gamsji trop se je na žvižg starega samca mimo ajdovske deklice, ki je bedela pod pečino, zapodil v dolino in sprožil snežni plaz, ki je zgrmel v kotlino. Gorniki in tovorniki, ki so bili namenjeni v Trento in dalje proti sončnemu Primorju, so komaj ušli bobneči smrti. Zameti so bili tolikšni, da bi na tovorni poti zašli, če bi jim ne pomagala ajdovska deklica, ki je še tisti trenutek zapustila svoje skrivališče, gazila pred njimi visoki sneg ter jim kazala pravo pot. Ko pa so se tovorniki po dolgih dneh zopet vračali domov, so pod previsno skalo ob vznožju Prisanka pustili vina, kruha in mesa za ajdovsko deklico. Tako so jo obdarovali vselej, kadar jim je pomagala, da ni bila nikoli žejna in lačna.

Ajdovska deklica ni bila samo vodnica, ampak tudi sojenica. V temnih nočeh je obiskovala mlade matere in prerokovala novorojenčkom, kako bodo živeli…
Neke noči je prišla tudi k mladi planšarici v dolini Trente. Mati, ki je pravkar povila sinčka, je v topli koči spala, ajdovska deklica pa se je neslišno približala zibelki, se sklonila k otroku in mu prerokovala: »Ko boš zrasel v mladeniča, boš postal pogumen lovec, kakšnega še ni bilo pod Prisankom. Po pečinah in previsnih skalah boš zalezoval belega gamsa z zlatimi rogovi, Zlatoroga. Ustrelil ga boš, zlato rogovje prodal in bajno obogatel…«

Ko pa so za to prerokbo zvedele sestre ajdovske deklice, so sojenico preklele, da je okamnela, ko se je vrnila v prisanško steno.
Tam je še danes in začudeno strmi z velikimi kamnitimi očmi v dolini Trente.
Če boste kdaj šli na Vršič, si le oglejte njen kamniti obraz, ki je strmemu Prisanku v okras!

Dejavnosti po branju besedila:

1. **Vprašanja**

Kako ste doživeli legendo?
Vam je zgodba všeč?
Kaj vam sporoča ta legenda?
Zakaj je legenda »doma« v teh krajih, v takšnem naravno-geografskem okolju?
Kaj vam legenda sporoča o načinu življenju ljudi v teh krajih v preteklosti?
Bi radi še kaj sporočili?

Učni list 4
Podčrtajte in nato izpišite besede v prebranem besedilo, ki jih niste razumeli.
……
……
……
……
……
……

Poiščite pojasnilo neznanih besed v SSKJ-u (uporabite internet in oba računalnika) ali vprašajte sošolca in na koncu učiteljico.
Npr.: **réber** *nagnjen svet, strmina:* nad vasjo se dviga reber; položna, strma reber; po prisojnih rebrih je sneg že skopnel; njive na rebrih, v rebrih…
……
……
……
……
……
……
……

……
……
Izpišite tiste besede iz prebranega besedila, s katerimi je opisana pokrajina, v kateri »živi« ajdovska deklica.
……
……
……
……
……

Izpišite besede in besedne zveze ali cele povedi, s katerimi je opisana ajdovska deklica.
……
……
……
……
……

Učni list 5 (delo v dvojicah ali trojicah)

Vživite se v popotnike,ki so morali potovati preko teh neprijaznih gorskih predelov. Napišite dialog med popotnikom in ajdovsko deklico.
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Izberite en odstavek ali večji del besedila Legende o ajdovski deklici, ki vam je najbolj všeč. Začetek vaše zgodbe naj bo drugačen, kot je v prebranem besedilu. Tudi konec naj bo »vaš«.
Svojo zgodbo napišite v dialogih.
Poskušajte te dialoge oživeti - zaigrajte jih pred sošolci. Vašo zgodbo končajte s slovensko ljudsko pesmijo, ki ste se jo naučili pri pouku. Vključite lahko pesem »Tri planike« ali »Dekle je po vodo šla«. Lahko tudi kakšno »vašo«, če jo poznate in znate zapeti.
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Vživite se v novinarja, ki raziskuje planinske poti in o njih poroča v radijskih oddajah. Napišite intervju z ajdovsko deklico. Konec intervjuja naj bo duhovit. Predstavite ta intervju »po radiu«. Z njim povabite potencialne planince v gore in to v vseh letnih časih. Pred »oglašanjem po radiu«, zapojte pesem *Po jezeru bliz Triglava*….

Ista pesem naj se vrti tudi med poročanjem (sliši se v ozadju) in na koncu intervjuja z ajdovsko deklico.
…… ……
……
……
……
……
……
……
……
……

Kaj je bilo danes pri pouku za vas najpomembnejše?
Zakaj?
Kaj vam je bilo všeč?
Ali bi radi, da s tem nadaljujemo?
Kaj bi predlagali učiteljici, da bi naslednjič dodala, spremenila, izpustila, naredila drugače?

Učenci so predlagali:

- da bi nadaljevali s takšnim spoznavanjem Slovenije, njenih geografskih, zgodovinskih in kulturnih značilnosti na takšen način
- da bi spoznali še več podobnih legend
- da bi spoznali tudi Legendo o Zlatorogu
- da bi jim učiteljica pomagala, da bi svoja besedila (dialoge), ki so jih napisali pri pouku, uredili v celovito dramsko besedilo in se ga naučili za odrsko uprizoritev na kulturni prireditvi.

To smo uresničili.